

Антоніна Токарська
Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут права, психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук,
професор кафедри теорії та філософії права
Е-адреса: ninatokarsky@gmail.com
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0789-265X>

СУЧАСНИЙ КОНТЕНТ БУТТЯ-У-КОМУНІКАЦІЇ

<http://doi.org/10.23939/law2020.27.111>

© Токарська А., 2020

Стрімкі процеси змін у суспільстві вимагають осмислених оцінок сучасного буття. Наявний у соціумі ситуативний критицизм конститує філософський наратив у площині дискурсивного осмислення багатовекторності методологічного аналізу і синтезу семантики комунікації. Така необхідність продиктована завданнями філософсько-правової науки, потребами стимулювання аналізу базових правових параметрів, прогнозування закономірностей майбутнього розвитку суспільства, об’єднаного законами еволюції, які є загальноцивілізаційними для усього світу. Філософія права у своєму вимірі показова щодо освоєння буття, вияву кризових елементів у ньому, способів їх подолання для спільноти й держави в епоху глобалізації і глокалізації.

Предмет дослідження сфокусовано на бутті-у-комунікації з доведенням, що правова екзистенція формується і реалізується засобами комунікації, які водночас впливають на саме буття. Це позначається на людській самосвідомості, суспільному житті. Втрата ціннісних орієнтирів буття або їхнє спотворення чи нігілістське ставлення до них з’являється на основі протиправної комунікації; протиправна комунікація руйнує традиції суспільства і права. Оскільки буття – це “одночасна проблема роздумів і пошуку істини”, а філософсько-правова праксеологія уособлює таке практичне спрямування, то висновкування охоплює, зокрема і проектування таких комунікативних актів, які концептуалізують саме буття-у-комунікації. Отже, суспільний смисл правової культури і духовності соціуму як частини природи людських взаємин має бути чуттєвим до змін.

Ключові слова: буття-у-комунікації, загальносвітові вартості, криза буття, ідентичність, комунікативний розум, комунікативні цінності.

Постановка проблеми. Нинішній стан кризи суспільства активізується процесами нагромадження несподівано зрослих проблем. На тлі цього все людство опинилося у вирі особливих викликів. Тривала гібридна війна ще більше ускладнюється у новітніх воєнних намірах. Однак, відтепер вона призводить до сутнісних різновидів і деформаційних новацій фактично щодня. Ці семантичні воєнні наміри стовідсотково у своєму впливі перемістилися у простір комунікації – міжособистісної, міжгрупової; внутрішньої і зовнішньої; медійної і мережевої. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, досліджуючи соціальну активність населення на основі опитування більше 1800 осіб, констатував взаємодію спільноти через медіа майже у 80 % користувачів Інтернет-ЗМІ у віці до 35 років, зауважуючи, що люди спрощено підходили до

взаємокомунікації та одержання новин. Сучасні несподівані пандемічні умови повернули населення до надмірного (зокрема позавікового) спілкування із зрелими комунікативних потенцій через медіаканали, соціальні мережі. Все це призвело до того, що комунікація набуває суттєвих нових рис і відчутних видозмін. Сподіватися на трансцендентальні зміни, вочевидь, не доводиться. Таким чином, постає запит на переоцінку посталих новітніх і не завжди позитивних явищ у хаотично сформованому в кризі соціумі. Постає питання: чи правильною була теза автора терміна “буття” Парменіда про те, що зміни буття є оманюючими: воно (буття) є стале і незмінне? І чи можемо ми однозначно спрощено сприймати таку концепцію класика, підтриману його однодумцями Демокритом, Платоном, Анаксагором, Аристотелем?!

Аналіз дослідження проблеми. Визнаючи провідні парадигми буття, створені Платоном та Аристотелем, варто в методологічному полі виходити на рівень аналізу і синтезу ідей міждисциплінарного масштабу. Для віднайдення опорних парадигм цікавими є погляди вчених на ідентичність, цінності і правові принципи. Йдеться про конституювання засадничих ідей такими вченими світового рівня, як С. Хангтінтон, Р. Кенегем, А. Аарнію, Г. Г. фон Бригт, Б. Вольневич, С. Франк, ван Хоек, К. Ясперс тощо. Різні історичні періоди мають свої ознаки. Доведено, що з модернізацією не сталося оновлення основ буття, але на культурному спадку позначився “занепад цінностей суспільства” [1, с. 18]. У таких поглядах однодумцем згаданому вченому є польський філософ Б. Вольневич. Йому вдалося у своїй чотиритомній праці скондесувати парадигмальні висновки аксіологічної, онтологічної, антропологічної сфер, зауважуючи, що буття (суше) відтворює ерозію свобод, справедливості, релігійного світобачення [13, с. 314].

Мета статті: оцінити буття-у-комунікації та виявити сучасні її особливі ознаки, які сигналізують як знакові візії комунікантів, що піддаються впливам медійних засобів інтеракції.

Виклад основного матеріалу. Одностайно визнаючи наявність зовнішньої і внутрішньої кризи, вчені вказують на причинно-наслідкові зв'язки останньої як такої, що впливає на першу. Отже, буття набуває руйнівних ознак, і це ж позначається на праві: руйнуються традиції права, розширюються фундаментальні права, ще не зафіксовані в законодавчому полі, що призводить до численних колізій і протестних настроїв. Крах ідей, духовна зневіра ведуть до зримих проявів кризових явищ у комунікації. Масове невдоволення наростає. Показовими у цьому вимірі в час онлайн-буття є наймасштабніші форми вияву комунікації влади, громадських діячів і споживачів їхніх месиджів. На підставі ЗМІ констатовано, фактично, п'ять різновидів буття-у-комунікації, які позиціонують соціопсихоправові стимули-реакції на різні види комунікації. Візьмемо їх до уваги. Перший фактор взаємодії засобів масової інформації з людьми названий “патерналістсько-негативістським”, для якого характерне негативне ставлення до суспільно-політичного життя держави, значна увага до достовірної інформації. Реципієнт у всьому бачить провини держави: така особливість ставлення до всього, що відбувається в ній, вигідна опонентам держави, адже вони можуть легко маніпулювати громадською думкою; другий фактор – це “раціонально-емпатійний”, який сформований на потребі наявності достовірної інформації, запиту раціональної оцінки соціально-політичних проблем; третій – “емоційно-інтуїтивний” фактор, який виявляється у байдужості до фейків і замовних матеріалів у ЗМІ, а також у незаглибленні в суть інформації; четвертий – це “споглядацький” – такий варіант комунікації стосується запиту на великий обсяг різноманітної інформації із нейтральною позицією оцінки стану справ у державі; п'ятий – це “уникаючий” фактор взаємодії з медіа, а фактично самостійне обмеження себе в медіапросторі, відсутність виразно сформованого ставлення до воєнних подій та інших проблем у державі [4, с. 29]. На такій стратифікації факторів комунікації унаочнюється і характеризування відображень трьох вимірів людського буття і комунікації: когнітивний розум і комунікацію, волю сугестивну і вимір комунікації та почуття – експресивний вимір. Указані параметри комунікації корелюють з її

багатовимірністю: когнітивна комунікація на основі розуму покликана логічно розгортати процес аргументації, демонструючи волю, а не зміну правил гри; сугестивна вольова комунікація засвідчує зрослий рівень громадянської позиції, до речі, як і її експресивний вимір у почуттях, які висловлює комунікант. Громадянські комунікативно-розумові трансформації останніх років можна інтерпретувати як кризу соціальної і політичної системи найбільш суттєвою ознакою якої є криза ідентичності. Найдоказовіше ця криза пов'язана із гібридно zdeформованим національним світоглядом, який, хоч і втрачає свою життєздатність в частини свідомого і освіченого населення, масово нав'язується іншій його частині: йде боротьба за свідомість спотвореного вбивчого елемента, який здатний зруйнувати суспільство зсередини і без зброї. Етнічно традиційний світогляд суспільства залишив соціальний простір вільним, відтак його все масштабніше займає інформація, яка суттєво перелаштовує людський розум на розум дезінформованої маси населення. Масштаби механізмів спрямовані на створення нових символів і ритуалів, спотворення дійсності на догоду теоретикам-деформаторам, які переслідують мету зруйнувати ознаки об'єктивної правдивої картини світу. Національна ідентифікація в історичній площині, архетипи, які могли відіграти суттєву роль у протистоянні інформативним впливам комунікації, щоб можна було заглибитися у семантику істинних цінностей національного, потрібні для повернення до правди чи історичної пам'яті у разі, наприклад, формування переконань щодо спотвореної пропагандою української історії. Таким механізмом зміни буття-у-комунікації можна скористатися для консолідації або диференціації духовних цінностей, які мають і партикулярні ознаки, і загальносвітові. Це той феномен, який здатний творити засади повноцінного людського буття засобами комунікації. Методологічний еквівалент нових смислових рамок інтеракції цінностей вибудовується на органічному синтезі ідей альтернативної філософії Нового просвітництва, про який у наш час вже згадували члени Римського клубу. Ідеї в основі Нового просвітництва потребують задіяння мудрості через примирення протилежностей на побутовому рівні і баланс між короткочасною та довгочасною перспективою, швидкістю і стабільністю, індивідуальним і колективним. Така філософія балансу може стати основою ціннісної квінтесенції людської мудрості буття-у-комунікації. Подібного цілеспрямованого досягнення можна досягти через феномен актуалізованої комунікації для реалізації, сформованої Парменідом, проблеми роздумів і пошуку істини. На сучасному етапі розвитку комунікативні акти складають онтологічну основу, при цьому громадянське чи відкрите суспільство, як його характеризували Анрі Бернсон та Карл Попер – це перш за все люди, які його складають, це автономні індивіди з раціонально критичним мисленням, які готові брати на себе відповідальність за незалежне функціонування зрілих переконань та розвиток суспільства, яке не сприймає агресії і виробило надійні правові способи її зупинення у комунікативних актах, а також розбудовує держави відповідно до спільно сформованих у процесі соціальної комунікації цінностей та принципів. Підкреслимо, що саме універсальність принципів права є тим важливим фактором, який сприяє свободі, соціальній згуртованості та толерантності у соціальних комунікаціях всіх демократичних держав. В Україні широко культивуються європейські правові цінності, однак, поки що, не всі традиції однаково прийнятні. Справедливо зауважив Парсонс, що для партикулярних традицій властиві не однакові цінності; важливим є у таких умовах встановити, що є подібним, а що є загальним. Автор вважає, що можна створити умови для перекладу цінностей з однієї культури в іншу, однак, зауважимо: не може це реалізуватися в імперативному порядку, а виключно через засоби комунікації на основі взаємоповаги і визнання Іншості. Відстоювання Баумейстером позиції щодо універсальної значущості та загального визнання норм треба раціоналізувати в дискурсі. Лише в ідеальному контексті ідеальної комунікативної спільноти всі приречені на практичний мінімалізм. Навіть якщо він і мінімальний, на нашу думку, все одно він значущий для взаємодії і важить дуже багато, оскільки творить фундамент для розширення правил інтеракції або продовження побудови нового етапу комунікації. Для реалізації сповідуваних цивілізаційних норм взаємодії у світі факторні теорії у площині поєднаності права і комунікації, на жаль, важко піддаються класифікуванню за кількісними показниками, під формалізацією не

підпадають суб'єктивні чинники, які балансують від максимуму вияву добра до мінімуму зла; сутнісні смисли буття залежать від соціально-політичних зовнішніх і внутрішніх обставин. Комунікативним розумом і мисленням, усвідомленням відповідальності за власну долю і долю світу, наділена правова еліта. Вважаємо, що цей ресурс недостатньо задіяний, хоча запит на нього надто високий. Відомий філософ і психолог С. Франк наголошує, що вічні смисли треба не згубити, щоб вийти на рівень загальносвітового ціннісного бачення суспільних основ. Це головне завдання. Через непорозуміння людей з обмеженим розумом, які не здатні сприймати реалії в усій глибині і повноті. Вважається, що філософія відводить думку від пізнання конкретної реальності, єдино назрілої та потрібної для практичного життя, у сферу абстракції. Конкретним для них вважається лише одиничне, “тут і тепер”, що впливає на нас, а всезагальне й вічне є непотрібне. Семен Франк вважає навпаки: для того, хто вміє бачити реальність, загальне – не абстракція, а конкретне ціле, і навпаки, все одиничне, відірване від зв'язку із загальним і трактоване як ізольоване, є абстракцією, тому філософське осмислення буття у комунікації є конкретною наукою, яка має справу з реаліями у всій повноті.

Висновок. Отже, суспільний смисл правової культури і духовності соціуму як частини природи людських взаємин має бути чуттєвим до змін, на що можуть впливати осмислені мотивації свідомих людей, а також систематичні та послідовні інтеракції суспільних провідників – елітарних мислячих осіб – із використанням ними всіх наявних у державі комунікативних каналів взаємодії з людьми із метою трансляції суспільству загальноновизнаних ціннісних орієнтирів для подолання глибокої кризової ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аарніо А. Хто ми? Проблеми соціальної, культурної та правової ідентичності. *Проблеми філософії права*. 2008–2009. Т. VI–VII. С. 18–24.
2. Ліберальна версія теорії суспільної угоди. *Основи практичної філософії*. К., 2016. С. 165.
3. Мелков Ю. А. Размышления о кризисе культуры. *Практична філософія*. 2004. № 1 (11). С. 82–94.
4. Миколок О. “Негативи” і “позитиви”. *День*. 2019. № 220–221, 29–30 листопада. С. 29.
5. Парсонс Т. О структуре социального действия. 2000. URL: <https://socioline.ru/article/2009/01/13> (дата звернення: 27 квітня 2020).
6. Рогожа М. Байдужість як феномен сучасної культури. *Практична філософія*. 2004. № 1 (11). С. 76–81.
7. Філіп де Лара. Що не так із цінностями? Чому принципи існування суспільства стають порожніми абстракціями. URL: <http://tyzhden.Ua/World/218615>.
8. Франк С. Смисл жизни. 1925. URL: <https://anchtik.tigra.livejournal.com/10224.html> (дата звернення: 27 квітня 2020).
9. Хірохіде Такінава. Виправдання держави загального достатку в добу глобалізації. До питання про комплексні кордони. *Проблеми філософії права*. 2006–2007. Т. IV–V. С. 29.
10. Шамша І. В. Категорія буття у філософії Парменіда. 2014. URL: https://www.filosof.com.ua/jornel/M_72/Shamsha.pdf (дата звернення 25 квітня 2020).
11. Элина Аериян. Этнический и политический миф как фактор формирования общественного мнения. *Przegląd wschodnioeuropejski*. 2017. № VIII/1. С. 161–172. URL: http://uwm.edu.pl/cbew/PW_2017_8_1.pdf.
12. Baeva Liudmila Values of Mediasphere and E-Culture. *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 2017. № VIII/1. С. 173–184. URL: http://uwm.edu.pl/cbew/PW_2017_8_1.pdf.
13. Wolniewicz B. *Filosofia i wartości*. Warszawa, 2018. 329 p.

REFERENCES

1. Aarnio A. *Xto my`? Problemy` social`noyi, kul`turnoyi ta pravovoyi identy`chnosti*. [Who are we? Problems of social, cultural and legal identity]. *Problemy` filosofiyi prava*. 2008–2009. Т. VI–VII. P. 18–24.
2. *Liberal`na versiya teorii` suspil`noyi ugody`*. [A liberal version of social agreement theory]. *Osnovy` prakty`chnoyi filosofiyi*. K., 2016. P. 165.
3. Melkov Yu. A. *Razmyshleniya o krizise kul`tury*. [Reflections on the crisis of culture]. *Prakty`chna filosofiya*. 2004. No. 1 (11). P. 82–94.
4. Mykoluk O. “Negaty`vy” i “pozy`ty`vy”. [“Negatives” and “Positives”]. *Den`*. 2019, No. 220–221, November 29–30. P. 29.
5. Parsons T. *O strukture social`nogo dejstviya*. [On the Structure of Social Action]. 2000. URL: [<https://socioline.ru/article/2009/01/13>] [Accessed 27 Apr. 2020].
6. Rogozha M. *Bajduzhist` yak fenomen suchasnoyi kul`tury`*. [Indifference as a phenomenon of modern culture]. *Prakty`chna filosofiya*. 2004. No. 1 (11). P. 76–81.
7. Philip de Lara. *Shho ne tak iz cinnostyamy`? Chomu pry`ncy`py` isnuvannya suspil`stva stayut` porozhnimy` abstrakciyamy`*. [What’s wrong with values? Why the principles of society become empty abstractions]. URL: <http://tyzhden.Ua/World/218615>.

8. Frank S. *Smysl zhizni*. [The Meaning of Life]. 1925. URL: <https://anchtik.tigra.livejournal.com/10224.html> [accessed 27 Apr. 2020].
9. Hirohide Takinova. *Vy`pravdannya derzhavy` zagal`nogo dostatku v dobu globalizaciyi. Do py`tannya pro kompleksni kordony`*. [The justification of the universal welfare state in the age of globalization. On the subject of complex borders]. *Problemy` filosofiyi prava*. 2006-2007. T. IV – V. P. 29.
10. Shamsha I. *Kategoriya buttya u filosofiyi Parmenida*. [The category of being in Parmenides philosophy]. 2014. URL: https://www.filosof.com.ua/jornel/M_72/Shamsha.pdf [accessed 25 Apr. 2020].
11. Elina Aeriyan. *Etnicheskij i politicheskij mif kak faktor formirovaniya obshchestvennogo mneniya*. [Ethnic and political myth as a factor of opinion formation]. *Przeglad wschodnioeuropejski*. 2017. No. VIII / 1. P. 161–172. URL: http://uwm.edu.pl/cbew/PW_2017_8_1.pdf.
12. Liudmila Baeva *Values of Mediasphere and E-Culture*. *Przeglad Wschodnioeuropejski*. 2017. No. VIII/1. P. 173–184. URL: http://uwm.edu.pl/cbew/PW_2017_8_1.pdf.
13. Wolniewicz B. *Filosofia i wartosci*. Warszawa, 2018. 329 p.

Дата надходження: 29.07.2020 р.

Antonina Tokarska

Lviv Polytechnic National University,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education,
Department of Theory and Philosophy of Law,
Doctor of Law, Professor

MODERN CONTENT OF BE-IN-COMMUNICATION

Abstract. The rapid processes of change in society require a meaningful assessment of modern life. The situational critique present in the society constitutes the philosophical narrative in the plane of discursive comprehension of the multi-vector methodological analysis and synthesis of the semantics of communication. This need is dictated by the tasks of philosophical and legal science, the need to stimulate the analysis of the basic legal parameters of predicting the patterns of future development of society, united by the laws of evolution, which are universal civilization for the whole world. The philosophy of law in its dimension is indicative of mastering the existence of crisis elements in it, ways of overcoming them for the community, the state in the era of globalization and globalisation.

The subject of the study is focused on being-in-communication with the proof that legal existence is formed and realized by means of communication that simultaneously affect life itself. It affects the human consciousness, social life. The loss or distortion of a life's landmarks or their nihilistic attitude appears on the basis of unlawful communication; unlawful communication destroys the traditions of society and law, since being is a “simultaneous problem of reflection and the search for truth”, and philosophical and legal praxeology embodies such a practical direction, the conclusion also includes the design of such communicative acts that conceptualize being itself communication. Therefore, the social meaning of the legal culture and the spirituality of society as part of the nature of human relationships must be sensitive to changes upon request to progress.

Key words: being-in-communication, world-wide values, crisis of being, identity, communicative mind, communicative values.